

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	7
1 Wanneer verscheen de eerste Van Dale?	8
2 Wie was Johan Hendrik van Dale?	10
3 Wie waren de opvolgers van Johan Hendrik van Dale?	12
4 Sinds wanneer heet de Van Dale de Dikke Van Dale?	17
5 Is de nieuwe Dikke Van Dale alweer dikker geworden?	19
6 Wat voor soort woordenboek is de Dikke Van Dale?	22
7 In welk opzicht verschilt de Dikke Van Dale van een encyclopedie?	24
8 Waarvoor wordt het woordenboek het vaakst gebruikt?	26
9 Is de Dikke Van Dale een spiegel van zijn tijd?	30
Interview met vormgever Joost Grootens	34
10 Hoe komt een woord in de Dikke Van Dale?	38
11 Hoe krijg je een woord uit de Dikke Van Dale?	40
12 Hoe verzamelt Van Dale de woorden voor het woordenboek?	41
13 Hoeveel woorden komen er jaarlijks bij in het Nederlands?	43
14 Waar haalt Van Dale zijn woordverklaringen vandaan?	45
15 Hoe stel je vast wat de betekenis van een woord is?	48
16 Hoe worden woorden verklaard in de Dikke Van Dale?	50
17 Waarom geeft de Dikke Van Dale de belangrijkste betekenis niet als eerste?	53
18 Geven woordenboekmakers weleens hun persoonlijke mening in definities?	55
19 Bestaan er wel echte synoniemen?	59
20 Staan er vloeken en schuttingwoorden in Van Dale?	61
21 Klopt het dat er zo veel schuttingwoorden in Van Dale staan?	63
22 Neemt Van Dale ook racistische, seksistische of anderszins kwetsende woorden op?	66

Interview met technisch projectleider Mark Zuidema	69
23 Hoe weet Van Dale dat een definitie herzien moet worden?	71
24 Waarom staan er verouderde en historische woorden in de Dikke Van Dale?	73
25 Waarom markeert de Dikke Van Dale woorden als typisch Belgisch of Nederlands?	77
26 Hoeveel vaktermen staan er in de Dikke Van Dale?	80
27 Hoeveel spreekwoorden staan er in de Dikke Van Dale?	82
28 Hoeveel uitdrukkingen staan er in de Dikke Van Dale?	85
29 Waar komen de gebruiksvoorbeelden in het woordenboek vandaan?	88
30 Wat is de functie van de citaten in de Dikke Van Dale?	90
31 Hoe bepaal je of een vreemd woord een Nederlands woord is?	92
32 Bij wat voor woorden geeft de Dikke Van Dale herkomstinformatie?	94
33 Wat betekent het jaartal in de etymologie bij sommige woorden?	99
Interview met uitgever Jaap Parqui	104
34 Waarom staan er illustraties in de Dikke Van Dale?	106
35 Verdwijnen er ook weleens woorden uit de Dikke Van Dale?	107
36 Zijn er sinds de vorige Dikke Van Dale woorden ontstaan die niet in het woordenboek zijn opgenomen?	111
37 Komen woorden uit de online Van Dale automatisch ook in het papieren woordenboek?	113
38 Heeft het Nederlands nog wel toekomst?	116
39 Heeft het woordenboek nog wel toekomst?	118
40 Waarom staat <i>kikkervet</i> niet in de Dikke Van Dale?	121

1 WANNEER VERSCHEEN DE EERSTE VAN DALE?

De allereerste Dikke Van Dale verscheen in 1864 en was samengesteld door Isaac Marcus Calisch (1808-1884) en Nathan Salomon Calisch (1819-1891). De mannen waren neven, maar ze waren bovendien zwagers: Nathan Salomon was namelijk getrouwd met de zus van Isaac Marcus. Beiden beoefenden al jaren de letteren, vertaalden romans en werkten aan vertaalwoordenboeken toen ze rond 1861 uitgever H.C.A. Campagne (1827-1895) in Tiel benaderden met het plan een van die vertaalwoordenboeken om te werken tot een Nederlands betekeniswoordenboek.

Campagne zag er wel wat in. Hij besloot het *Nieuw Woordenboek der Nederlandsche taal* in afleveringen te laten verschijnen. Dat gebeurde in de 19^e eeuw wel vaker met naslagwerken. Bovendien zouden de neven Calisch een *Beknopt kunstwoordenboek* bij Campagne uitbrengen, ‘waarvan de kennis voor ieder Burger en Koopman onmisbaar is’.

Calisch en Calisch gingen aan de slag. Ze leunden daarbij behoorlijk op oudere vertaalwoordenboeken. Vooral op het Nederlands-Franse deel van het *Nieuw Fransch-Nederduitsch en Nederduitsch-Fransch Woordenboek* van S.J.M. van Moock, dat tussen 1833 en 1846 was verschenen. Ook dat woordenboek was niet uit het niets ontstaan: Van Moock had zich gebaseerd op nog oudere vertaalwoordenboeken van Pierre Marin (*Dictionnaire complet François & Hollandois/Compleet Nederduitsch en Fransch woordenboek*, 1710-1717) en François Halma (*Grand dictionnaire François & Flamand*, 1708 en het *Woordenboek der Nederduitsche en Fransche taalen*, 1710).

twee beneden en drie bovenkamers, keuken, kelder en ruime zolder met meidenkamer, achter het huis een tuin ter grootte van 1 roede, 64 ellen. Een en ander voor f 2000. Adres, met franco brieven, onder letter A., bij den Boekhandelaar L. VEERMAN te Heusden.

APOTHEEK.

Te Amsterdam wordt door bijzondere omstandigheden te KOOP aangeboden een **APOTHEEK** met deszelfs **HUIS**, gelegen op een goed gedeelte van de stad. Nadere inlichtingen, onder franco brieven, bij den Makelaar J. M. DIJKERS, Heeregracht bij de Heisteeg, KK. 126.

GRACIEUSE,

Inhoud van de *Twaalfde Aflevering.*

LECTUUR: Vittoria Colonna. — Ontnemen en teruggeeven. — Over het gebruik van spiegels. — Een seldzaam geval. — Een brief van Anna Boleyn. — Huishouden en keuken. — De maand September. — Nieuwe boeken. — Nieuwe muziek.

HANDWERKEN EN MODES: Knooppatroon, bij het tasje behorende. (Knoopwerk). — Naalden-étui. — Hetzelve van binnen te zien. — Werkstander. — Voetenbank van boven. — Idem van onderen. — Idem digtgeslagen. — Patroon voor idem. — Patroon voor de bloemen en bladen. — Hoedjes voor zeer jonge kinderen. — Patronen voor den naalden-étui. — Dek-en. (Brewerk). — Linnen tusschenzetsel. — Knooppatroon. — Randen voor jaquets en parasols. — Patroon voor den werkstander. — Borstlapje. (Haakwerk). — Mouw. — Manchette, bij de mouw behorende. — Kraag met manchette. (Point Russe en broderie Anglais). — Kraag. — Gobelinstek. — Jaquette Marguerite. — Hoedje voor een klein meisje. — Hoedje voor een knaapje. — Wollen deken. — Twee verschillende breipatronen voor kousebanden, rokjes, jaquettes, enz. — Caehe-pot. — Kant. — Practische luyfmand. — Modes.

De prijs van elke aflevering (Éditie met lectuur) is 30 cents. De Éditie zonder lectuur 20 cents.

Alle Boekhandelaars nemen bestellingen aan.

* Bij M. J. BIJNSING te Rotterdam, is versche-

KERK- GEZANG.

Bij K. M. SCHADD te Amsterdam, verschijnt de tweede druk van:
**GESCHIEDENIS VAN HET
KERKGEZANG** bij de Hervormden in Nederland, door Dr. R. BENNYK JANSONIUS. Prijs. f 2,75.

Bij H. C. A. CAMPAGNE te Tiel, ziet het licht:

NIUW WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDSCHE TAAL,

BEWERKT DOOR

J. M. CALISCH en N. S. CALISCH.

Wij hebben dit nieuwe woordenboek voor ons. De bewerking, toevertrouwd aan twee samenstellers, die op lexicografisch gebied reeds veel hebben geleverd dat niet ongunstig bekend staat, draagt blijkens van veel zorg en vlijt en van gelukkige keus in het opnemen van wat meest in zwang, en weglaten van hetgen verouderd of in onbruik in onze taal geraakt is. Het aantal spreekwijzen, spreekwoorden en voorbeelden van het gebruik van menig woord in zijne verschillende betekenissen is zeer aanzienlijk. Vooral onderscheidt zich dit woordenboek door de opname van bijna alle bastaardwoorden die, of het burgerrecht der nederlandsche taal hebben verkregen, of het weidra zullen bekomen. Voorts vindt men er, waar het noodig is, Bilderliks afwijkende spelling in aangegeven. Wij houden het er dus voor, dat dit woordenboek, zoo tot school- als huisselijk gebruik, zeer dienstig kan geacht worden, terwijl de uitgever door netten druk, goed papier en, wat het meest zegt, **goedkoopste prijs**, het voor ieder toegankelijk heeft gemaakt. Aan een ruim debiet kunnen wij niet twijfelen. (Amsterd. Courant.)

Dit is het goedkoopste en volledigste Holl. woordenboek, dat bestaat. Het beslaat 1651 zeer compres gedrukte bla. en kost gebonden in prechtband slechts f 4,60.

* * * Aan de intekenaren op den vierden jaargang van

CHRISTELIJK ZONDAGSR

Algemeen Handelsblad, 23-4-1862

In 1864 was het *Nieuw Woordenboek der Nederlandsche taal* af. Ook al adverteerde de uitgever dat het een spotgoedkoop en daarom voor iedereen bereikbaar woordenboek was, toch werd het geen succes. Integendeel. Je zou het dé marketingmisser van de 19e eeuw kunnen noemen. Want het *Nieuw Woordenboek der Nederlandsche taal* verscheen in 1864 in de spelling-Siegenbeek, terwijl de taalgeleerden De Vries en Te Winkel in 1863 juist de *Grondbeginselen der Nederlandsche spelling. Ontwerp der spelling voor het aanstaande Nederlandsch Woordenboek* hadden gepresenteerd. Die 'nieuwe' spelling week niet alleen behoorlijk af van de spelling-Siegenbeek, maar werd ook nog eens meteen algemeen aanvaard. Eigenlijk was het woordenboek van Calisch en Calisch dus bij verschijning al hopeloos verouderd: wie wilde er nou een woordenboek in de oude spelling?